

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Petri Danielis Huetii Demonstratio Evangelica

Huet, Pierre Daniel

Parisiis, 1679

II. Theuth, sive Mercurius idem ac Moses.

urn:nbn:de:hbz:466:1-16260

Joseph. libr. 1.
contra Apion.

liberis aliquando fuisse imposita, probari potest ex Josepho, qui ait Sethonem dictum fuisse Ramessem, de nomine patris Rhampse. Cum autem Mosem Thermuthis adoptasset, à casu quo ex aquis extractus est, Mosem dixit; de patris vero sui, suoque adeo nomine, Thammuz ipsi nomen fecisse suspicari possum. Sin potior videtur eorum sententia qui *Thermuthidis* nomen, *Aspidem* exponunt: (Aspidem enim, ut Deum, colebant Ægyptii, & de Deorum suorum nominibus sibi nomina saepe numero faciebant) non valde equidem repugnabo: constet modo probabile videri nomen *Thamuz* de nomine *Themoscos* factum esse.

Ἰησοῦς
fuit Mosēs.

Vajicr. tabb.
Sect. 1.
Clem. Alex.
Strom. 1.

Maneth. &
Chaz. apud Jo-
seph. libr. 1.
contra Apion.
Aben Ezer. in
Exod. 2.

V. Discimus porro ex libro De vita & morte Mosi, quem edidit Gaulminus, singulos propemodum ipsius agnatos & affines nomina ei indidisse, & à patre quidem vocatum fuisse Chabar; à matre, Jechotiel; ab avita, quam ait observasse infantem in Nilo expositum, vel sorore potius, Jared; ab Aarone, Abizannach; à Caatho, Abigedur; à nutrice, Abizuco; ab Israëlitis, Schemaja. R. Eliezer in Pirke scribit Mosem à parentibus nominatum fuisse Jechotiel, quo die circumcisus est; & præterea propter elegantiam, משה, esse dictum. Alii Ebraei Magistris placet decem ipsum nomina gessisse. Clemens Alexandrinus ab Amramo patre, cum circumcideretur, Joachimum nuncupatum fuisse ait; Melchi vero in cælo, postquam illuc evectus est, juxta Mystarum doctrinam. Olsariphum ab Osiridis nomine Ægyptii dixerunt, ut ait Manethos; Tifichen, ut Charemon. Admosin & Tethmosin, atque item Melchiam dictum fuisse narrat Cedrenus: quod postremum nomen agnoscunt etiam Pseudo-Eustathius in Hexaëmeron, & Georgius Syncellus. Auctor libri de agricultura, ex Ægyptia lingua in Arabicam conversi, quem citat Aben Ezra, scribit Mosem Ægyptiæ Monios fuisse appellatum; cujus vocabuli originem infra quaeremus. Alpha præterea nomen fuisse Mosi, quod vitiligine laboraret, quæ ἀλφός Græce appellatur, Ptolemæus Chennus, & Helladius Besantinus mentiuntur; cuius ineptiæ testem hic Philonem citat: otiosorum Græculorum figmentum, Judicæ religionis auctorem ita suggillantium, supra jam à me castigatum. Ipsi etiam Thermuthidis, quæ Mosi nomina fecit, non unum nomen fuit. Phareis & Pharia appellatur à Georgiis, Syncello, & Cedreno, nomine patronymico, quod à Pharaone, vel à Pharo, Poëta, ut videtur, deflexerunt, & ut proprium Georgius uterque accepit. Bathja dicitur R. Eliezer in Pirke, hoc est, Dei filia, Merrin & Merrhinam nominat Artapanus. Muthidem alicubi Cedrenus appellat, sed voce, ut opinor, à librariis corrupta ex Thermuthidis nomine, quod filia huic Pharaonis alibi tribuit.

Artap. apud
Euseb. Præp.
Evang. libr. 9.

Marnas Ga-
zænsium
Deus idem
ac Mosēs.

VI. Locum hic sibi postulare Marnas Gazensium Deus, quem Jovem Crentensem esse docet Stephanus: hunc quippe non alium esse quam Mosem rationes evincunt necessariae. Verum de eo opportunius infra disseremus.

CAPUT QUARTUM.

I. *Moses ab Ægyptiis inter Deos relatus.* II. *Theuth, sive Mercurius idem ac Mosēs.* III. *Ostris, sive Bacchus idem ac Mosēs.* IV. *Apis & Mnævis iidem ac Mosēs.* V. *Serapis idem ac Mosēs.* VI. *Orus idem ac Mosēs.* VII. *Anubis idem ac Mosēs.* VIII. *Vulcanus idem ac Mosēs.* IX. *Typhon idem ac Mosēs.* X. *Probatur Veterum testimoniis Mosem ab Ægyptiis Deum fuisse habitum.* XI. *Refellitur Simplicius Mosaicæ doctrinæ originem ad Ægyptios referens.*

Mosēs ab
Ægyptiis in-
ter Deos re-
latus.

I. **I**N Ægyptiorum quoque Theologia multiplex apparet Mosaicæ doctrinæ vestigium. Imo, Mosem ipsum, quem mira apud se patrassè, & Regis sui impietatem ac contumaciam egregie ultum esse, & summas deinde res in Arabia desertis gessisse acceperant, majorum suorum edocti damnis, & edomita tandem supremo fine invidia, divinis honoribus consecrarunt; credula quippe gens, & ad idolorum cultum proclivis, & in Deos referre solita quæ sibi commoda essent, vel noxia. Paucis id demonstrare operæpretium est.

Theuth, sive
Mercurius
idem ac Mo-
sēs.
Plat. in Phædr.

II. Inter Ægyptiorum Deos celebrabatur imprimis Mercurius, Theuth ab iis dictus, ut est apud Platonem; vel Thoyth, ut apud Ciceronem, & Martianum Capellam, qui ex ἰσοψηφία, hoc est arithmetico literarum vocabuli hujus valore, per eam artem, quam Gematriam Rabbini appellant, collecto mira quædam comminif-

citur. Idem Alexandrinis Thoth dicitur; Taautus, ut dixi, Phœnicibus; quem Varro, Togatorum licet doctissimus, rerum sane exoticarum valde rudis, cum Cælo & Saturno perperam confundit. Hunc Mercurium, non vanis opinionibus, sed verisimillimis ductus conjecturis, ipsum esse Mosem existimo. Ea sane est copia argumentorum, ut iterare nihil atineat, quæ supra attulimus, cum Taautum Mosem esse probarem. Ad nomen Thoyth quod spectat, persuasum fuit Scaligero, & aliis, factum illud ex תהו, quæ dicitio inter primas Geneseos Mosæicæ dictiones occurrit. Nempe Auctori de descriptione sua nomen finxerunt. Scribit Julianus Apostata Monimum & Azizum cum Sole Edessæ colli. Quo loco pro, ἰδαυα, haud dubie legendum est, ἰμεσα: nam sacrum Soli urbem esse ait; quod de Edessâ nemo, de Emesâ plerique tradunt. Præterea id de Edessâ prædicat Julianus, postquam de Phœnicum Theologia se acturum dixit: atqui Emesâ Phœnicæ, sive Syriæ Apamenæ urbs est; Edessâ Mesopotamiae. Deinde Azizum Emesæ regnasse scripsit Josephus; Deo illi nempe cognominem, quem Julianus commemorat. Denique alias etiam Emesæ & Edessæ nomina permixta & confusa observavi. Monimus ergo Emesæ colebatur, quem ex Iamblichi sententia Mercurium esse Julianus ibidem assererat. Atqui supra observavimus Auctorem libri De agricultura, laudatum ab Aben Ezra, scripsisse nomen Ægyptiacum Mosi fuisse, Monios. Addit Aben Ezra idipsum in Græcorum libris reperiri, atque vocabuli, Monios, interpretationem esse dictionem, Moses. Cum ait vocem, Monios, extare in libris Græcorum, videtur nomen, Monimos, intelligere; ac proinde voces, Monimos, Monios, & Moses, unam eandemque personam signare. At R. Isaac Abrabaniel, etsi nomen, Monios, Mosi inditum plane non negat, ejus tamen nominis interpretationem esse vocem, Moses, negat; quippe nomina propria in aliam linguam minime transferri solere, etsi verba ipsa unde prodierunt transferuntur. Mosem itaque à matre Mosem dictum censet, non à Pharaonis filia. Vocem autem, Monios, ipsum esse suspicatur vocabulum, Moses, sic interpolatum & corruptum ab Interpretibus, dum ex Ebræâ lingua in Ægyptiam, ex Ægyptia in Arabicam, & ex Arabica fortasse in Græcam transfertur. Conjecturæ huic aliam subjicit, vocem, מוניוס, Monios, ipsam esse dictionem, מאניוס, quæ Græce, Magnum, sonat; Latine, puto, dicere voluit. Hæc est igitur Rabbini sententia, Monios, nomen esse appellativum, quod ex voce, Magnus, detortum est, seu potius ipsam esse dictionem, Magnus. At credibile profecto non est quempiam, qui libros Latine scriptos interpretandos suscepit, Latine linguæ fuisse adeo imperitum & rudem, ut tritissimæ vocis, Magnus, significationem ignoraverit, & pro nomine proprio acceperit. Præterea quis credat Ægyptium scriptorem, ex Latino auctore didicisse nomen Mosi; nec nomen solum, sed etiam nomen Ægyptium? Ac si quis dicat scriptorem Gallum, Caroli magni itidem Galli nomen à Persico aliquo auctore didicisse. Nam conceptis verbis affirmat Aben Ezra, in libro quodam De agricultura, Ægyptia primum lingua scripto, deinde Arabice converso, & in libris quoque Græcis scriptum reperiri, nomen Ægyptium Mosi fuisse, Monios. Obiter Lectorem monebo librum illum De agricultura ab Abrabaniele appellari, ספר הענבה & ספר הענבה, hoc est, *Librum Orientalem*, ab Arabico nomine, *Tseba* quod Apelioten ventum significat, unde Sabii dicti, Maimonidæ, aliisque Arabibus scriptoribus tam sæpe commemorati; hoc est עבנים, *Orientales*, quo nomine Chaldaei designantur. Nam ex Chaldaea primum profectos esse Sabios docet Abulfaragius. Hi autem hæretici habentur ab Arabibus, qui iisdem erroribus infectos fuisse narrant vetustissimos Chaldaeos, atque in hac secta natum & eductum fuisse Abrahamum, sed eam demum ejurasse. At Sabii ipsi auctorem disciplinæ suæ jactant Sabium Sethi filium, Adami nepotem. Doctissimos viros hæreseos suæ affines habuerunt: in his Thebith ben Corrah, & Albategnium, præstantissimos Astronomos. Alias nominis eorum originationes affert doctissimus Pocockius, easque veri non absimiles. Velut illa, quæ nomen arcescit ab Arabico verbo, *Tseba*, quod est, *pristinus Dei cultus novis admissis relinquere*. Cui confirmandæ afferre possumus nomen Christianorum illorum Balsarensum, qui Sancti Johannis vulgo dicuntur. Hi hodieque appellantur, Sabbi, uti à peregrinatoribus accepimus. Quod nomen tribui solet, Antiquarum religionum perduellibus & transfugis, *Ἰσαβάραις, Ἰσασάρις*. Verum certissimam eam esse quam damus, ostendit libri hujus De agricultura titulus, quem citat Abrabaniel. Nam hunc Sabiorum factum esse docet Moses ben Maimon. Sed revertamur ad propositum. Fuit tempus, cum existimarem dictionem, Monios, factam esse ex epitheto Mercurii, *Νόμιος*. Verum vocabuli hujus veriloquium omnino petendum est ex Ægyptia lingua. Id exponens Gaulminus ait, *Mo*, Ægyptiacæ, *aquam*, sonare: *Ni*, vero, *ex*; Monios igitur ἀνωλεξίς esse, *ex aqua*, sive ἰδαυα, ut in supposititiis Orphicis appellatur. Equidem apud Philonem, Josephum, & Clemen-

& Phileb.
 Cicer. libr. 3.
 De nat. Deor.
 Mart. Capell.
 libr. 2.
 Vari. De ling.
 Lat. libr. 4.
 cap. 9.
 Scalig. Not. in
 Fragm.
 Julian. Hymn.
 in Sol.

Joseph. Antiq.
 libr. 10. cap. 9.

Aben Ezra, in
 Exod. 2.

R. Abrab. in
 Exod. 2.

Pocock. in
 Abulfar. de
 morib. Arab.
 Maimon. in
 More nevoch.
 libr. 3. cap. 29.
 Gaulm. in libr.
 De vit. & mort.
 Mosi.
 Phil. libr. 1. De

vit. Moſ.
Joſeph. Antiq.
libr. 1. cap. 5.
Clem. Strom. 1.
Joſeph. Antiq.
libr. 1. cap. 5.
Eufath. in He-
xam.

tem Alexandrinum, *μῦς*, ſive *μῦ*, ſive *μῦν* Ægyptium, exponitur, *aqua*. In Scala quoque magna Ibno Cabar à Kircherò edita, reperio, *μῦς*, ſignificare, *aquam*; *νῦ* vero, *ex*. At, *νῦς*, juxta Joſephum, vel *νῦς*, juxta alios, *ſervatum* ſonat. Nempe opinor; ab Ægyptio, *νῦ*, quod eſt, *capere*, & dictioni præfixum activa vi pollet, paſſiva ſubnexum. Abjecto ergo ex *μῦς*, articulo *ν*, fieret Græcæ forma, *Μῦνῦς*, vel *Μῦνῦς*, aut *Μῦνῦς*, ſive *Μῦνῦς*, vel *Μῦνῦς*, quo nomine dictum fuiſſe Mercurium tradit Iamblichus, ut notavi ſupra. Ex Monimos autem facile prodiit Monios, extrita litera *m*, quod nonnumquam fieri docent Grammaticorum filii: cum præſertim in nominum propriorum coagmentatione ſæpiſſime pars aliqua excidat. Ita, *Samuel*, factum eſt ex, *Saul-meel*, & *Abraham*, ex *Ab-rahamon*. Porro, *Monios*, &, *Mnevis*, una videtur eademque vox, poſitura ſolum literarum diſcrepans. Mnevim autem Moſem eſſe demonſtrabo. Atqui ab Ægyptiis ad Emefenſem vicinam gentem tranſiit vocabulum, Monimos. Græcum etiam Mercurii nomen, *Ἑρμῆς*, ex Moſis hiſtoria prodiit; nam cum dixerimus ſupra Ægyptios nonnumquam de patrum nominibus appellari filios, credibile eſt ipſos Moſi nomen Amrami patris tribuiſſe. Id nomen Cares intulerunt ex Ægypto in Græciam, atque ex eo inſule Imbro nomen fecerunt, in qua colebatur Mercurius, quem Imbramum Cares appellabant. Auctor Eufathius in Dionyſii Periegeſin. Imbramus ille qui Mercurius eſt, ipſe eſt Amram, ſive Moſes patris Amrami nomen gerens. Hoc autem nomen, *עמרם*, ſi ad Græcicam morem reſingas, erit *ἄμρας*, ſive *ἱμρας*, inſerto *ε*, propter euphoniã: atque inde tranſpoſitis literis fiet *ἄρμας*, vel *ἱρμας*, vel *ἔρμας*, quod eſt *ἔρμης*.

Clem. Strom. 1.
Cicer. libr. 3.
de nat. Deor.

Vidimus nomina Mercurii ex Moſe eſſe protecta; nunc videamus res ipſas.

Clem. Strom. 1.
Cicer. libr. 3.
de nat. Deor.

Mercurium Thebæum fuiſſe narrat Clemens Alexandrinus, Cicero vero Nilo patre natum; Moſes Ægyptius fuit, & infans Nili aquis impoſitus, atque inde extractus à Themutide Pharaonis filia, ejuſque famulabus. Id etiam cauſa fuit, cur in Tricrenis lotus à Nymphis Mercurius creditus ſit, quemadmodum Pauſanias in Arcadicis ſcriptum reliquit. Vulcanus, in Luciani Dialogis, Apollini prædicat Mercurii recens nati venuſtatem, eamque omnibus placere ait; formæ quoque ſuæ elegantiam illic jactat Mercurius: ſcilicet quippe infans fuit Moſes & pulchellus, uti legitur in Exodo;

Exod. 1. 2.
Juſtin. libr. 36.
cap. 1.

cujus rei fama & ad Ethnicos manaverat; ſic enim de eo Juſtinus: *Quem præter paternæ ſcientiæ hereditatem, etiam forma pulchritudo commendabat.* Mercurio ſexum utrum-

Albr. De Deor.
lib. 5.

que tributum eſſe ab antiquis, cum utriuſque inſignibus lancea & colo, Albricus obſervat: leges accepitſe Judæos à muliere, cui nomen Moſo, credidit Alexander Polyhiſtor, ut habetur apud Suidam. Junonis lac Mercurius ſuſcipere ſingitur: Moſes à regia puella educatus eſt. Quidam Mercurium Arcadem dixerunt; propter Ægyptiorum & Argivorum aſſinitatem, ab Ægypto & Danao Beli filiiſ prognotorum, ut eſt

Panſ. Corinth.
Anthol. libr. 4.
Epiſt. 77.
Aniſtoph. Theſ.
moph.

in fabulis. Paſtorum Deus habitus eſt Mercurius, ut ex Homeri Iliade probat Pauſanias, & ut habetur in Epigrammatis Anthologia. Hinc appellatur *πόλιος* ab Ariſtophane, *μυροπόλιος* ab aliis. Paville quoque oves ſerunt, & boves dono ei ab Apolline datas, quo tempore ſitulam paſtorales compegit. Panos etiam Ægyptiaci Dei, & paſtorum patroni pater fuiſſe dicitur. Paſtorales vitam egit Moſes, & foceri ſui Jethro oves duxit, & præfuit Iſraëlitis, qui ſe paſtores ovium à prima origine fuiſſe profitebantur, & pecudum cultui in Ægypto præcipue dediti fuerunt: unde, Hycſos, dictos fuiſſe Ægyptio vocabulo, hoc eſt, *Reges paſtores*, tradit Manethos apud

Joſeph. libr. 1.
contr. Apion.

Joſephum. *Νόμος* Mercurium Phurnutus, quem rectius Cornutum appelles, commo-
diori ſenſu dictum putat à latine legum: quod appoſite quadrat in Moſem legum-
latorum omnium antiquiſſimum & nobiliſſimum. Mercurius unus fuit à Cabiris Sa-
mothracum Diis, Camillus dictus, vel Caſmilus, vel Cadmilus, *καὶ δὲ ἑξαονίας*, in-

Plut. in Numa.

quit Plutarchus. Nam veteri Etruſcorum lingua Caſmillus ſervum ſignificabat, quam
vocem Romani eadem notione uſurparunt; ac præcipue in ſacris. Teſtes Feſtus,
Macrobius, & Servius. Hinc Pacuvius Medeam dixit, Cælitum camillam hoc eſt,
miniſtram. Mercurius autem miniſteria in caelo, etiam inſima obibat, quod apud

Feſtus in Flami-
ninus.
Macr. Sat. libr.
3. cap. 8.

matrem queritur in Luciani Dialogis. Atqui Moſes ſervus Dei quaſi proprio & pe-
culiari cognomento dictus eſt. *Et crediderunt*, inquit ipſe de ſe, *Domino, & Moſi ſer-
vo ejus.* Dominus ipſe alibi: *At non talis ſervus meus Moſes.* Quare ergo non timuiſtis

Serv. in Virgil.
Æn. 11.
Exod. 14. 31.
Num. 12. 7.
Deut. 34. 5.

deſtrahere ſervo meo Moſi? Rurſus: *Mortuusque eſt ibi Moſes ſervus Domini.* Et paulo
poſt: *Et factum eſt poſt mortem Moſi ſervi Domini, ut loqueretur Dominus ad Iofue, &
diceret ei, Moſes ſervus meus mortuus eſt.* Præſtigiator ſingitur Mercurius, propter edi-
ta à Moſe per totum vitæ decurſum prodigia. Quæcunque autem adverſus Magos
Ægyptios vi divina geſſit, incantamenti & vi Damonum gerere creditus eſt. Ca-
duceum Mercurio tribuitur, virga nimirum ſerpentibus intexta, portentorum ef-
fectrix: virgæ ſcilicet illius mirificæ inſtar, quæ à Moſe demiffa in terram colubri

Jof. 1. 1.

more reptavit, veneficorum Ægyptiorum absorbit virgas, & mirabilia subinde opera patravit. Atque his etiam ratio inest, cur ἀργειφόντις Mercurius dictus sit: nam quæ vulgo afferri solent, cædes nempe pastoris illius πολυομήστου, qui Argus dicebatur, nania est sopiendis infantibus idonea. Verius est quod proposuit Pausanias in Lexico, ἀργειφόντι, sonare, ὀφιοκτόνον, ac si dicas anguicidam; quippe, ἀργίη, anguem, notare. Idem hoc testantur Grammatici veteres, Hesychius, Harpocration, & Suidas: testificatur & Plutarchus eo sensu dictionem hanc apud Poëtas aliquos reperiri. Addit Eustathius, Pausaniam non subjecisse causam, cur ὀφιοκτόνος dictus sit Mercurius; at nos subjiciemus: nempe quod Magorum Ægyptiorum virgas in angues conversas, illa Moïsi, anguis itidem facta, deglutierit: vel quod serpentium ignitorum lethalem vim Moïses proposito aneo serpente represserit. Unde nata quoque fabula Pythonis serpentis, intercepti ab Apolline, quem aliud esse Moïsi simulacrum sequentia demonstrant. Pergamus vero Mercurium cum Mose contendere. Argum Mercurius iussu Jovis occidit, ob eamque causam in Ægyptum profugisse ait Cicero: sic enim emendandum est ex Laëtantio: virum Ægyptium interfecit Moïses ad Israëlitarum salutem à Deo excitatus, & ex Ægypto profugit. Furax habetur Mercurius, & furum Deus: quippe vas aureis & argenteis, ac plurima veste Ægyptios ut fraudarent Judæi, Moïses auctor fuit. Unde Trogus de Moïse: *Dux exulum factus sacra Ægyptiorum furto abstulit.* Boves Apollinis abegisse dicitur Mercurius: Moïses Pharaonem fugiens è ripis Nili, qui Siris & Ofiris dicitur itidem ut Apollo, abegit oves & armenta & animalia diversi generis multa nimis. Actum id aiunt à Mercurio etiamnum cunis involuto; memores Moïsem in cunis Nilo innataisse. Statuæ Mercurii pro foribus domorum ponebantur ad arcendos fures; unde ερεφάειος dictus est, à cardine nimirum januæ, & ερεφουλάειος. Quam etiam ob causam οἰκῶν appellatur ab Homero; hoc est, juxta Hesychium, & Phurnutum, οἰκῶν, οἰκῶν, domorum servator. An quod suadente Moïse & jubente, domorum postes ac superliminaria sanguine aspererunt Judæi, atque ita majores natu filios à transcursu Domini cæde prohibuerunt? Semitalis Deus, sive ἐνόσιος, ac itinerum præfes existimatus ac dictus est Mercurius; ἡγεμόσιον etiam appellari auctor est Phurnutus: quod per annos quadraginta in desertis & avisi locis viam ducem Israëlitis se Moïses præbuit. Inde lux veteri Epigrammati ad Fortunam Prænestinam, quod habetur in Catalectis, ubi de mercatore agitur, qui erat, ut habet ipsum Epigramma,

ire per altos

Consuetus portus:

tum etiam:

*Fortuna simulacra colens, & Apollinis aras,
Arcanumque Vii.*

Viam aio esse Mercurium, à viis quibus præest, sic dictum: quod perinde est, ut si ἐνόσιον dicas, vel Semitale; mercatorum & nautarum Deum. Cabiri, quorum unum fuisse Mercurium, sive Moïsem diximus, navigantibus præerant & favebant. Diserte id produnt Apollonius, Diodorus, & Suidas. Arcana autem fuisse Samothracum mysteria nemo nescit. Atque hoc est *Arcanum Vii.* Erat in Troade, quemadmodum refert Pausanias, ad sepulcrum Herophiles Sibyllæ, in luco Sminthei Apollinis, statua Mercurii, ad lavam aquas habens in labrum defluentes: propter aquas nimirum à Moïse ex rupe educatas. Quam ob causam Priapus quoque, quem non alium esse probabo quam Moïsem, viam ad fontes indicat in Priapeis. Observavimus supra, scriptum reliquisse Philonem Byblium, Taauto deberi inventionem literarum, primamque commentariorum lucubrationem. Idem de Mercurio Ægyptio, præter Ciceronem, Plutarchum, & alios, memoriae prodidit Plato in Phædro & Philebo. Ait ille scribendi ac legendi artem excogitavisse Theuth Ægyptium, & variarum rerum fingendis nominibus operam dedisse: quia, opinor, Moïsaicos libros omnium quos cognovisset antiquissimos esse acceperat. Sine ulla vero ambage Eupolemus, quem secuti sunt Theodoretus, & Isidorus, Moïsem affirmat primum fuisse sapientem, & Judæis Grammaticam tradidisse, Judæos Phœnicibus, Phœnices Græcis. Quod mento tamen refellit Augustinus, Ægyptiis leges tradidisse Mercurium docent Cicero, & Ælianus. *Ἱεραγματεία* Ofiridis Diodorus fuisse ait, & sacrorum doctrinam prodidisse. Paria his habet Johannes Tzetzes. Narrat Porphyrius Taautum rudes populos, & rerum divinarum sacrarumque ignaros ad Dei cultum traduxisse. Addunt Strabo, Manilius, Arnobius, & alii, siderum cursus ab eo observatos, anni dierumque rationes ordinatas; & Philosophiæ auctorem extitisse, Artem numerandi, & Geometriam eidem, præter Astronomiam adscribit Plato. Instructissimum omni genere doctrinæ fuisse Laëtantius affirmat, & propter multiplicem rerum scientiam Trismegistum dictum. Ve-

Pausan. apud Eustath. in Iliad. 6. Hesych. in Ἀργεφόντι. Idem, & Harpocr. & Suid. in Ἀργεφόντι. Plut. Demosth.

Cicer. libr. 3. de nat. Deor. Laëtant. Inst. libr. 1. cap. 6.

Justin. libr. 36. cap. 1. Exod. 11. 38.

Hom. Iliad. v. Hesych. in Σοφιστ. Phurn. De nat. Deor. in Mercur.

Phurnut. De nat. Deor.

Apollon. Arg. libr. 1.

Diodor. libr. 5. Suid. in Σαμοθρακίαι.

Paus. Phocic. Priap. Epigr. 69.

Phil. Bybl. apud Euf. Præp.

Evangel. libr. 1. Cicer. libr. 3.

de nat. Deor. Plutarch. libr. 9. quest. 3.

Eupol. apud Clem. Alex. Strom. 1. & Euf. Præp. lib. 9. cap. 19.

Theod. in Gen. Interp. 61.

Isidor. Orig. libr. 1. cap. 3.

August. De civ. Dei libr. 18. cap. 39.

Cicer. libr. 3. de nat. Deor.

Ælian. Var.

rum in eo pueriliter halucinatus est, aliisque errandi causam dedit, quod ab hoc Mercurio vere scriptos censuit libellos istos, qui Pœmandræ & Asclepii titulis inscripti, & Mercurio Trismegisto adscripti circumferuntur; adulterinum opus, & à primi, secundive Ecclesiæ sæculi Christianis quibusdam male feriat, ac ut videtur hæreticis suppositum. Rerum omnium inventionem Mercurio suo tribuisse Ægyptios testificantur Iamblichus in libro De mysteriis, & Johannes Tzetzes, proptereaque liberos ei suos inscripsisse, & sapientia totius præsidem existimasse. Quid ita vero: quia scilicet rerum omnium primordia libro suo Moses complexus est, nec mundi solum & naturæ, sed religionis etiam & Theologiæ, historiæ quoque humani generis & animalium, Geographiæ, politicæ scientiæ, castrensis disciplinæ, æqui bonique ac legum ferendarum doctrinæ, staticæ, artis, architeconicæ fabrilis, fusoriæ, sutoriæ, baphicæ, coriariæ, phrygionicæ, aliarumque complurium; sanxit idem sacrificia ac perpetuos ritus sacrorum; annum sacrum & civilem festis distinxit quibusdam, spatia temporum in certas discrevit periodos; & Israëlitis leges tulit. Merito ergo scripsit Pseudo-Eustathius in Hexaëmeron, & ante Eustathium Artapanus in libro De Judæis, armorum, navigiorum, antiarum, tollenonum, sacrarum literarum, & civilis disciplinæ inventionem Mosi Ægyptios debere. Merito quoque dixit Clemens Alexandrinus: *ἔστιν οὐδὲ ὁ μωυσῆς ἡμῶν θεογονός, νομοθετικός, πολιτικός, ποιητικός, φιλόσοφος*. Est ergo nobis Moses præsciis futurarum, legumlator, acies instruende, exercitus ducendi, Republicæ administrande peritus, & Philosophus. Quemadmodum autem è Taauti libris nonnulla proferuntur à Porphyrio, quæ nuspian extant in libris Mosi, ita plurima Mercurii hujus Ægyptii opera recensentur à Clemente Alexandrino, quæ nullus sanæ mentis ad Molem referre auit. Multa scilicet, propter viri auctoritatem & antiquitatem, ei, ut fieri amat, adscripta sunt à subdolis hominibus, favorem scriptionibus suis & plausum illustri nomine conciliantibus: quemadmodum & Pœmandram deinde non multo post Christum eidem Christiani adscripserunt. Parnethos Ægyptius Mosi nomen Osarsiph fuisse commemorat, ex nomine Osiridis. E quidem ab Osiridis, hoc est Solis, observatione factum id nomen coniecerim: nam Æbraicum, *צפח*, speculatorem sonat. Sic apud Philonem Byblium, *Ἐωρατισμῶν*, hoc est *צפחה שמים*, redditur, *ἑρῶν ἑρῶν*. Igitur Osarsiph erit *ἠωρατῆς*, Solis speculator; quia nimirum Moses, ut erat Ægyptiorum disciplinis instructus, Astronomiam apud eos præ cæteris disciplinis florentem videtur coluisse. *Θεότιμος* appellatur à Georgio Syncello. Scio afferri à nonnullis aliud nominis hujus etymon, qui Osarsiph idem esse volunt ac *ἠέρω*, quod non aquis solum, sed & ignibus Moses liberatus sit. Verum præstat Manethonem sequi, qui ab Osiride id nominis deductum esse discrete affirmat. Quod si quis Osarsiph corruptum putet ex dictione, Osirapis, quæ juxta Clementis Alexandrini sententiam constat nominibus Osiridis & Apios, me quidem non valde repugnantem habebit. Est apud Plutarchum, Bacchum Isis filium apud Ægyptios, non Osiridem, sed Arsaphen appellari, atque ea voce *Fortem* significari. Videretur profecto id vocabulum detortum ex Osarsiph. Ut enim Moses est Bacchus, quemadmodum probabitur infra, ita Osarsiph est Arsaphes. Postquam autem primigenia vox Osarsiph degenerare cæpit in Arsaphes, ignorato etymo, adulterina ascita est significatio. Deorum hominumque nuntius ac sequester dictus est Mercurius, & Jovis jussu deferre ad homines, hominum pteces ad Deum allegare, propter itiones crebras Mosi, & diutinas mansiones in Sinæ montis fastigio, ac crebra cum Deo colloquia, & Dei mandata ad homines perlata. Unde factum quoque reor, ut Mercurio consiliario & scriba usum Saturnum dixerit Sanchoniathon apud Eusebium. Petasatus pingitur Mercurius: Mosès velato vultu alloquebatur Israelitas, ne acies eorum ad radiorum à se prodeuntium fulgorem hebesceret. Vel ita certe peregrinantis habitu exhibetur Mercurius, *tanquam vias aggredi præparet, & Solem pulveremque declinet*, inquit Arnobius: quod res memoratu dignissimas Moses peregrinus gesserit. Petasum Mercurii media parte album, media nigrum fuisse scribunt; ejus quoque simulacrum, partim atra, partim aurea facie ab Ægyptiis pingebatur: quia post habitum cum Deo congressum, Mosès de monte descendens luminosa facie prodit. Quæ cum legisent, ac perperam accepissent Interpretes, & pro lumine cornua Mosi affinxissent, vocis *קרק* ambiguitate decepti, hinc hirco sese assimilasse Mercurium Fabulatores dixerunt, ut tutius Penelopes amore frueretur, unde & arietem humeris vel sub ala gestans pingi solet, & *νεροφόρος* appellatur, ex eoque ipsius & Penelopes concubitu Pan dicitur esse natus, quem hircina quoque forma Ægyptii itidem ut Græci representant. Cornua etiam ista Mosi causæ fuerunt, cur *Ἐμάρπας* Mercurius à Lycophrone, Harpocrate aliisque dictus sit. Ex his quoque Mosi radiis, & fulguribus, ac

toni.

Hist. l. 14. c. 34.
Diodor. libr. 1.
Tzet. Chil. 4.
Porphy. apud
Euf. Præp. Ev.
libr. 1.
Strab. libr. 17.
Masil. libr. 1.
Arnob. libr. 2.
Plat. phædr.
Lactant. Inst.
libr. 1. cap. 6.
Joh. Tzet.
Chil. 4.

Artap. apud
Eufeb. Præp.
Ev. l. 9. c. 17.
Clem. Alex.
Strom. libr. 1.

Porphy. apud
Euf. Præp. l. 1.
Clem. Alex.
Strom. libr. 6.

Maneth. apud
Joseph. libr. 1.
contr. Apion.

Clem. Alex.
Protrept.
Plur. De Idæ.
& Osirid.

Euseb. Præp.
Evang. libr. 1.
cap. 10.

Arnob. libr. 6.

tribus in Sinai monte editis, cum Deus Mosē alloqueretur, factum est, ut Jovis fulmen Mercurium surripere voluisse dixerit Lucianus. Ex his utique Deum inter & homines obitis à Mosē legationibus, Mercurius legationum ac foederum repertor creditus est. Ad inferos quoque legatus mitti fertur, quod velut ad Mosi imperium Core, Dathan, & Abiron, adversus legem ipsius perduelles, terræ hiatu hausti sint, & descenderint vivi in infernum, ut notavimus supra, cum de Adonide ageremus. Mercurio præfectus est Mercurius, & ponderum mensurarumque inventor creditur, quia Mosēs in emtionibus, venditionibusque contrahendis fraudes legibus suis coërcuit, ponderum & mensurarum aequalitatem sanxit, & foenebrem licentiam sustulit. Lyra, fistula pastoralis, atque adeo Musicæ repertor Mercurius existimatus est: geminum hymnum, omnibus Poëticæ artis pigmentis splendescentem, Deo Mosēs decantavit. Idem buccinam eam reperit, quæ Afosra ab Ebræis appellatur, & describitur à Josepho: cum aliqui Lyra, & alia pleraque instrumenta musica ex Oriente prodierint. Id nomina ipsa satis ostendunt: ex כנור factum est *xivveç*; ex נבל, *vabla*; ex תפה, *typha*; ex סבבא, *sabba*; ex Gingra, qui Phœnicum lingua fuit Adonis, גיגרא, genus quoddam tibiarius; & ex אבוב, *tibia*, (cujus etymon est in primitivo אבב, unde אבוב, *calamus spice*; quia olim tibia fiebant è calamis) nomen habuerunt Ambubajæ, quod perinde est ut si tibicinas dicas. Hinc Juvenalis:

*Jam pridem Syrus in Tiberim defluxit Crotas,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, necnon gentilia tympana secum
Vexit, & ad circum jussus prostare puellas.*

Lucian. Dial. Apoll. & Vulc.

Num. 16. 33.

Joseph. Antiq. libr. 3. cap. 11.

Juven. Sat. 3.

Post abactas Apollinis boves lyram à Mercurio repertam esse fabulantur: post expilatam Ægyptum carmen lyricum Deo Mosēs cecinit. Mercurio veteres vitulo fecisse auctor est Ovidius, propter conflatum ab Aarone vitulum aureum, quem combustum igni, in pulverem comminutum, & in aquam coniectum Mosēs Judæis propinavit: nam quæ Deo cuique valde odiosa essent animalia, hæc ipsis sacrificabant. Scribit Plutarchus, alique, seniorum Mercuriorum simulacra pedibus, manibusque truncata exhiberi, quadam vero parte nimium parata, propterea quod senes, non celeritate pedum, vel manuum robore, sed mentis vigore ac fecunditate res administrare solent; quæ Mosi ita propria sunt, ut non alteri cuiquam magis conveniant. Futurorum prænotionem & artem divinandi ab Apolline Mercurium accepisse narrat: Mosēs à Deo propheticam habuit facultatem, & inter Prophetas censetur. Summa Mercurium inter & Herculem necessitudo ac societas ab antiquis constituitur, adeo ut communes eorum fuisse statuas Aristides prodiderit; atqui Herculem Josuæ typum esse infra demonstrabo. Scribit Apollodorus Jovem, simul ac soluta femoris futura Bacchum enixus est, Mercurio eum tradidisse, hoc est Mosē Mosi; nam & Mercurium Mosē esse jam ostendi satis, & Bacchum quoque Mosē esse mox ostendam: sic enim unum eundemque hominem multiplici specie, plures homines una persona Fabulatores adumbrabant. Symbolum Mercurii canem fuisse docet Plutarchus: quod Calebum Mosēs socium habuerit. Vox autem *Caleb*, Ebraice *canem* significat. Facit huc Chronologorum quorundam, ac imprimis Augustini sententia, qui Mercurium Mosi coætaneum faciunt. Facit huc & adnotatio quædam inserta nuperæ editioni Lactantii, ad *psalm* supra allatam, è libro primo Institutionum, in qua legitur codicem quemdam manuscriptum Bibliothecæ S. Pauli Lipsiensis, pro voce *Thoth*, substituisse, *Mosin*. Finem faciam dissertationis hujus in opportunissimo ad opinionem nostram Artapani testimonio, quod proferunt Eusebius, & Auctor Alexandrini Chronici, cuique ad stipulatur Auctor Hypomnematis in Hexaëmeron, quod Eustathio tribuitur. Illic legitur Mosē ab Ægyptiis pro Deo habitum fuisse & cultum, & Mercurium appellatum; cumque bellum gereret adversus Æthiopas, condidisse urbem, & Hermopolin appellasse.

Ovid. 4. Met.

Plut. An seni sit gerenda Respu.

Aristid. Orat. in Herc. Apollod. libr. 3.

Plutarch. De Isid. & Osir.

August. libr. 18. Decivir. Dei. cap. 8. Lact. libr. 1. Inst. cap. 6.

Euseb. libr. 9. Præp. Evang. cap. 27.

III. At non in Theuth solum, sive Mercurio, sed sub Osiridis quoque persona, quem eundem esse ac Dionysum, sive Liberum Indorum domitorem asseverant Antiqui, Mosē Ægyptii coluerunt. Cum enim non politicis solum & æconomicis, sed militaribus etiam virtutibus claruerit, illas in Mercurio, has in Osiride, seu Libero adumbrarunt præci illi artifices fabularum. De Mercurio vidimus, & quidem ita luculenter, ut mirabile sit in re tam perspicua neminem adhuc, quod sciam, verum olfecisse. Bacchum autem quoniam doctorum hominum studiis jam deprehensum est Mosi esse simulacrum, argumenta eorum contrahemus in pauca; tum si quid ad rei confirmationem suppeditet penus noster, adjiciemus. Nati sunt in Ægypto Mosēs & Bacchus, in arcam uterque inclusus, & in profluentem abjectus. Huic Mosi nomen, illi Misi, ut est in Orphicis. Utrique tributus est sexus uter-

Osiris, sive Bacchus

idem ac Mosi

Orph. Hymn. in Mitem.